

ใบความรู้ความสัมพันธ์ของอาณาจักรสุโขทัยกับ
อาณาจักรต่าง ๆ

ความสัมพันธ์กับอาณาจักรอยุธยา

ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรสุโขทัยกับอาณาจักรอยุธยา ในระยะแรกยังไม่มีเหตุการณ์ขัดแย้งกัน แต่ภายหลังจากอยุธยามีความมั่นคงและเข้มแข็งขึ้น จึงขยายอำนาจเข้าไปในอาณาจักรสุโขทัย โดยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (อู่ทอง) ได้ยกกองทัพเข้ายึดเมืองชัยนาทของสุโขทัยไว้ได้ แล้วให้ขุนหลวงพองั่ว ซึ่งเป็นพี่มหาเสีไปปกครอง แต่พระมหาธรรมราชาที่ 1 แห่งอาณาจักรสุโขทัยได้เจรจาขอเมืองชัยนาทคืน พร้อมกับส่งบรรณาการมาถวายและยอมเป็นมิตรกับอาณาจักรอยุธยาในฐานะอาณาจักรที่มีศักดิ์เสมอกัน ข้อนี้แสดงให้เห็นว่าอาณาจักรสุโขทัยอ่อนแอลง จึงยอมรับอาณาจักรอยุธยา ซึ่งเคยเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของอาณาจักรว่ามีฐานะเท่าเทียมกัน

ต่อมาสมเด็จพระบรมราชาที่ 1 (ขุนหลวงพองั่ว) แห่งอาณาจักรอยุธยาได้เริ่มรุกรานอาณาจักรสุโขทัยอีก โดยเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 1914 เป็นต้นมา กองทัพอยุธยายกทัพมาตีหัวเมืองหน้าด่าน (ชากังราว) ของอาณาจักรสุโขทัยหลายครั้ง จนถึง พ.ศ. 1921 สมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ 2 แห่งอาณาจักรสุโขทัยไม่สามารถต่อต้านกองทัพอยุธยา จึงต้องประกาศยอมแพ้ที่เมืองชากังราว อาณาจักรอยุธยาจึงได้ปกครองอาณาจักรสุโขทัยในฐานะเมืองประเทศราช และเพื่อมิให้สุโขทัยมีความเข้มแข็งอีก สมเด็จพระบรมราชาที่ 1 ได้โปรดให้แบ่งอาณาจักรสุโขทัยเป็น 2 อาณาเขต คือ อาณาเขตทางลุ่มน้ำปิงให้พระยาญาณดิลก ราชบุตรเลี้ยงไปปกครองที่กำแพงเพชร (ชากังราว) ขึ้นต่ออาณาจักรอยุธยาโดยตรง และอาณาเขตทางลุ่มน้ำยมและน่าน ให้พระมหาธรรมราชาที่ 2 ปกครองที่เมืองพิษณุโลกในฐานะประเทศราชของอยุธยา

ในระหว่างที่อาณาจักรสุโขทัยเป็นประเทศราชของกรุงศรีอยุธยา ทางสุโขทัยได้พยายามที่จะตั้งตัวเป็นอิสระอยู่เสมอ ดังนั้นสมเด็จพระบรมราชาที่ 1 จึงต้องยกกองทัพมารุกรานชากังราวอีกใน พ.ศ. 1931 แต่ประจวบสวรรคตกลางทาง เมื่อพระมหาธรรมราชาที่ 2 สวรรคตใน พ.ศ. 1942 พระมหาธรรมราชาที่ 3 ได้ครองราชย์สมบัติต่อมาจนถึง พ.ศ. 1962 ภายหลังจากสิ้นพระชนม์ได้เกิดการชิงราชย์กันระหว่างพระยาบาลเมืองและพระยาราม ซึ่งเป็นโอรสของพระมหาธรรมราชาที่ 3 ดังนั้นสมเด็จพระนครินทรวิราชแห่งกรุงศรีอยุธยาต้องยกกองทัพมาเจรจาให้ทั้งสององค์ปรองดองกัน แล้วทรงแต่งตั้งพระยาบาลเมืองเป็นพระมหาธรรมราชาที่ 4 ปกครองอาณาจักรสุโขทัยสืบต่อไปที่เมืองพิษณุโลก และให้พระยารามไปปกครองที่เมืองกำแพงเพชร ในสมัยนี้อำนาจการเมืองของอาณาจักรสุโขทัยเสื่อมลงอย่างมากจนถึง พ.ศ. 1981 เมื่อสมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ 4 สิ้นพระชนม์โดยไม่มีรัชทายาท สมเด็จพระบรมราชาที่ 2 แห่งกรุงศรีอยุธยา จึงโปรดให้พระรามศวร ซึ่งเป็นโอรสที่ประสูติจากเจ้าหญิงสุโขทัยและดำรงตำแหน่งอุปราชปกครองที่พิษณุโลก ต่อมาขึ้นครองราชสมบัติพระนามว่า สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในตอนปลายสมัยสุโขทัยได้เกิดความสัมพันธ์ทางการเสกสมรสระหว่างอาณาจักรสุโขทัยและอาณาจักรอยุธยา

ความสัมพันธ์กับอาณาจักรมอญ

อาณาจักรมอญตั้งอยู่บริเวณที่ราบปากแม่น้ำอิรวดี มีมะกะโทหรือวเรฐเป็นผู้ปกครอง ซึ่งตามตำนานได้กล่าวถึงเรื่องราวของมะกะโทไว้ว่า ในสมัยของพ่อขุนรามคำแหงมอญหนุ่มคนหนึ่งชื่อ มะกะโทได้เข้ามาอาศัยพักพิงกับนายกองช้าง ภายหลังได้เข้ารับราชการมีตำแหน่งเป็นขุนวัง ต่อมาเกิดรักใคร่กับพระราชธิดาของพ่อขุนรามคำแหง และพากันหนีไปอยู่ที่เมืองเมาะตะมะ มะกะโทเป็นผู้ที่มีความสามารถทางด้านการรบ จึงได้ร่วมมือกับหัวหน้ากบฏมอญชื่อตาระพญาขับไล่พม่าออกไปจากหงสาวดี และยึดครองดินแดนมอญจากพม่ามาได้ แต่ต่อมาทั้งสองเกิดทะเลาะวิวาทกัน เมื่อมะกะโทสามารถฆ่าตาระพญาได้แล้ว จึงขึ้นเป็นใหญ่เหนือดินแดนมอญทั้งหมด หลังจากนั้นมะกะโทจึงได้มีพระราชสาส์นมาขอพระราชทานอภัยโทษและขอพระราชทานนามจากพ่อขุนรามคำแหง ซึ่งได้ทรงพระราชทานให้มะกะโทว่าพระเจ้าฟ้ารั่ว ข้อนี้แสดงว่าอาณาจักรสุโขทัยมีอำนาจเหนือดินแดนมอญและปกครองมอญ ในฐานะเมืองประเทศราช ดังข้อความในหลักศิลาจารึกที่ 1 ที่กล่าวถึงเขตแดนทางตะวันตกของอาณาจักรสุโขทัยว่า “เบื้องต้นตะวันตกจรดเมืองฉอด เมืองน... หงสาวดี สมุทรหาเป็นแดน”¹⁰

ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างอาณาจักรสุโขทัยกับอาณาจักรมอญในสมัยนี้ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนค้าขายซึ่งกันและกัน โดยมีหัวเมืองมอญเป็นศูนย์กลางการคมนาคมที่สำคัญภายหลังสมัยพ่อขุนรามคำแหงแล้วอาณาจักรมอญ ได้ตั้งตนเป็นอิสระและใน พ.ศ. 1861 พระเจ้าแสนเมืองมิงของมอญยังได้ยกทัพมาตีทวายและตะนาวศรีของอาณาจักรสุโขทัยด้วย แสดงให้เห็นว่ามอญเริ่มกระด้างกระเดื่อง เมื่อถึงสมัยพระเจ้าเลอไทยหัวเมืองมอญได้ก่อการกบฏขึ้นใน พ.ศ. 1873 ทางสุโขทัยปราบไม่ได้ มอญจึงเป็นอิสระ อย่างไรก็ตามมอญก็ต้องไปเผชิญปัญหาความขัดแย้งกับอาณาจักรอยุธยาและพม่าจนต้องสูญเสียเอกราชให้แก่พม่าในสมัยพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ พ.ศ. 2088

ความสัมพันธ์กับอาณาจักรจีน

ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรสุโขทัยกับอาณาจักรจีนเป็นความสัมพันธ์ทางการทูต โดยจีนเป็นฝ่ายเริ่มต้นก่อน เนื่องจากจีนทราบว่าในขณะนั้นอาณาจักรสุโขทัยเป็นอาณาจักรที่มีอำนาจมากในแหลมอินโดจีน การทำไมตรีกับสุโขทัยจึงเป็นประโยชน์ต่อจีน ในการที่จะไม่ให้สุโขทัยไปสนับสนุนพวกพม่า จัมปา และอันนัม ซึ่งมักมีเรื่องกระทบกระทั่งกับจีนอยู่เสมอ ตลอดสมัยสุโขทัยจีนส่งคณะทูตมา 4 คณะ แต่เดินทางถึงอาณาจักรสุโขทัยเพียง 3 คณะ ส่วนทางสุโขทัยได้ส่งคณะทูตไปจีนทั้งหมด 10 คณะ